

עליונות באויר

מאת "לוחם"

היבשתית. במילים אחרות: כאשר משיגים את העליונות באויר, הרי עיקר השפעתה מתבטא בכך שהיא מקנה לצד שזכה בה יתרון של חופש-פעולה לעצמו, ומניעת חופש-פעולה מן הצד היריב — וזאת, כמובן, כאשר ישנם כוחות לניצולו של חופש תנועה זה שנתאפשר. ראית העליונות באויר עצמה כ"חופש תנועה" — משגה הוא. אם לא ינוצל המצב שנוצר עקב השגת עליונות זו — לא תהא לו שום השפעה על מהלך הלחימה. טעות היא להניח שהיות וחיל-האויר הנו כוח הכרעה, הריהו ממילא כוח המכריע במלחמה. העליונות באויר דרושה בשביל משהו: בשביל חופש התנועה של כוחות אחרים.

כל מי שלמד קרבות ומערכות תלת-מימדיים יודע כי העליונות באויר — כמו כל מצב במלחמה — אינה משהו "נייח", כי אם דינמי ומשתנה. המאבק לזכייה ביתרון זה מתמיד כבר מראשיתה של מלחמה, והוא גמשך עד סופה. העליונות באויר אינה מושגת דוקא על-ידי כוח אוירי, ועל ידו בלבד. אדרבא: השגת העליונות באויר מסתייעת בהשגיהם של כוחות אחרים על-ידי שהם מכריחים את האויב לפצל כוחו-האוירי, או אף על-ידי הטרדת שדות-תעופה של היריב וכיבושם ועוד כיוצא בזה; ואין להתמודדות להשגת עליונות זו מתבטאת במאבק בין חילות-האויר בלבד.

אכן, ישנו עתה עוד גורם, הנובע מהתפתחותו של הטיל קרקע-אויר — מבחינת טנחו, דיוקו והאפקט שלו. לפני שהתפתח המטוס של זמננו בעל החימוש החדש, ולפני שנשתכללו טילים קרקע-קרקע וקרקע-אויר, אפשר היה להבחין הבחנה ברורה בין הבסיס, בין איזור קווי-האספקה והתנועה ובין איזור המטרה. המרחקים מבחינת זמן היו גדולים. גם בתקופה ההיא היה כל צד מפריש כוחות להגנת בסיסו על-פי שיקול מתמיד. בבסיסו של האחד — נמצאה המטרה של השני. התוקף היה מאבטח עצמו באיזור קווי-האספקה-והתנועה, בדרכו אל היעד, הן על-ידי הקצאת כוח מכוחותיו לכך והן על-ידי מהירות התנועה — בשאפו לקיים באיזור זה עליונות על היריב. עם ההתפתחות של המטוס ושל חימושו נתרצבו תחומי מרחב-הבסיס ותחומי מרחב-המטרה — וקטנו תחומי המרחב של קווי-האספקה-והתנועה. התפתחות הטיל הבין-יבשתי הקטינה עוד יותר את התלות בתחומי מרחב האספקה והתנועה. והנה, במצב-דברים זה מסתמנת התפתחות נוספת, שמקורה בטיל קרקע-אויר, והיא משפיעה על מקומו של המטוס בהתמודדות זו. ככל שהטיל קרקע-אויר משתכלל מבחינת הטנח ודיוק-הפגיעה — כן מוסיף וגדל תחום המרחב המוגן על ידו לעומת סיכויו של אותו מטוס שאינו חמוש בטיל-שילוח (אויר-קרקע) רב-טנח לחדור דרך מרחב-מוגן זה. נמצא

רבות דובר ונכתב בנושא זה; ונדמה לי שכולם מסכימים לחיוניות הרבה שישנה להשגת עליונות באויר, ומבינים את מלוא ההשפעה של תוצאה כזו, אשר תקנה יתרון גדול לגייסות אשר יזכו בה.

עד כאן — הכל ברור. אך מכאן והלאה קיים ערבוב-תחומים בין קטגוריות במחשב המלחמה. מהעובדה שעליונות באויר הכרחית, יש שעשו "קפיצת-דרך" מחשבתית, והסיקו שכוח אוירי — די בו בשביל להביא להכרעה. קפיצה מסוכנת עוד יותר היא זו האומרת שהיות והעליונות באויר הכרחית היא, הרי יש להשהות כל פעולה אחרת עד שתושג העליונות באויר. ומצויה עוד מחשבה — מסוכנת אף היא לא פחות מקודמתה — האומרת: העליונות באויר — היא מצב פחות או יותר קבוע.

האם מחשבות אלה נכונות?

מן הראוי לבדוק את אי-הבהירות לגבי מצב ההתמודדות בלוחמת-אויר, ולראות על שום-מה דרושה העליונות באויר. אם כושר ביצועם של המטוסים ומכשירי-האלקטרוניקה עבר בתקופה האחרונה התפתחות נחשנית, הרי החימוש האוירי בזירתנו אינו שונה בהרבה מהחימוש-האוירי של מלחמת-העולם השניה. בבריטניה נערך בשעתו ויכוח בין שני מדענים ואנשי-מעשה, טיזרד ולינדמן: האם יכולה הפצצה מן האויר להכריע במלחמה? זכה טיזרד, שהערכתו אומתה גם במהלך מלחמת-העולם השניה וגם אחריה — הן על-ידי תוצאות המערכה-על-בריטניה והן על-ידי אלו של המערכה-על-גרמניה. הוא צדק בספקנותו לגבי ערכה המכריע של ההפצצה כש-לעצמה. בכרתים, ב-1941, היה ערך להפצצה-האוירית של הגרמנים רק משום שהיו להם שם בנמצא גייסות מוטסים, שהיו מוכנים לשלם מחיר גבוה כדי לנצל את יתרון העליונות באויר, אשר הושגה אז על-ידי כוחות-האויר הגרמניים. מלטה לא הוכרעה ב-1941-1942 — כי לא הופעל שם כוח צבאי שיוכל לנצל את אפקט ההפצצה. כאשר תקף המצביא הבריטי אוקינלק ב-1941 במדבר-המערבי — היה לו יתרון אוירי; אולם בקרב-השריון הוא נכשל.

ומאחר שלא חל מאז ועד עתה שינוי מכריע בחימוש-מטוסים, הרי העליונות באויר היא אמנם הכרח — אבל בשום אופן אינה מביאה, כשלעצמה, לידי הכרעה. לבעלות-הברית שנחתו בצפון-מערב-אירופה ב-1944 היתה עליונות באויר לא רק בעת הנחיתה אלא גם אחריה. אבל חופש התנועה על הקרקע — זה שהביא לבסוף להכרעה — הושג רק לאחר שהושגה עליונות בקרב-היבשה. ועוד רבות הדוג-מאות.

היו מצבים של עליונות באויר בקוריאה ובהודו-סין — והכרעה לא הושגה שם. מה שהכריע — היו תוצאות המערכה

שבמצבים כאלה מתרכזת השפעתו של המטוס בראש-זרע שונה בתחומי מרחב קווי-אספקה-ותנועה — כגורם מירט מטוסי-אויב וכמסייע ל"כוחות שטח" (כוחות-יבשה וכלי-שיט על-מימיים) הפועלים במרחב זה.

עם זאת יש לזכור כי מגמת-התפתחות זו עשויה להתאזן במידה לא-קטנה על-ידי טילים נישא-מטוס — כשבצד טילי אויר-אויב, המשנים את תנאיה של לחימת-מטוס-במטוס, מופיעים עתה טילי אויר-קרקע, העוזרים למטוס-המפציץ להמצא מחוץ לטווח של טיל-הגנה-קרקע-אויב, ובכל-זאת לפגוע במטרה.

יתרון חופש-התנועה, שניתן להשיגו על-ידי הזכיה בעליונות באויר, חשוב לא רק מבחינת הבטחת חופש-התנועה של גיי-סותיך במובנו הצר; פירושו, למעשה — האפשרות לשלוט במרחב-הלחימה. מכאן, שכוחות היבשה והים אינם צריכים לחכות בפעולותיהם עד שתושג העליונות באויר. באותו זמן עצמו שעוסקים בהשגתה של זו — עליהם להשיג את חופש הפעולה בים וביבשה; כי כך יושג המאמץ העל-זרועי — שהוא העשוי להביא להכרעה.

המונח "ארבעה" הוא בהחלט מונח המתייחס למצבים ולצעדים שלפני פרוץ פעולות-איבה; ואילו ה"כוח" הנצח, ה"כוח" להשיג עליונות באויר — אלה הם מונחים ומושגים של

התמודדות-בפועל — כלומר חלים הם על מצבים שלאחר פרוץ פעולות-האיבה. הרי שהגורם המקשר שני מושגים אלה (נניח — בתחום האוירי), של "ארבעה" ושל ה"כוח" להשיג עליונות באויר, הוא בהכנות לקראת פעולות-האיבה, וברצון שבכל המגעים עם האויב — ובתוך זה בראש ובראשונה אלה הקורים עוד לפני פעולות-האיבה — תהיה ידנו על העליונה. אם בכל מגע שלפני פרוץ פעולות-האיבה תהיה ידנו על העליונה — כלומר, אם נזכה להצלחה מוחלטת בכל מגע עם האויב, ולו מגע קצר-ביותר בו ניסה לפגוע בריבונותו — הרי נוכל לבסס ולהגדיל על-ידי כך את כושר-ההרתעה. מצב הרתעה כזה, וכוזה בלבד, יקנה לנו יתרון איכותי חשוב אף עם פרוץ פעולות-האיבה; ודומה הוא ליתרון שישנו לרץ טוב כבר בהמתינו על "קו הזינוק". השגת "העליונות באויר" הוא מושג של התמודדות המתנהלת כבר בפועל; אכן אסור להתעלם ממשמעותן של הצלחות בקרבות המת-חוללים במגעים שלפני פרוץ פעולות-האיבה הכלליות. והמדור בר הוא לא רק בהשפעתן לגבי הכושר לזכות בעליונות בקרב, לכשתבוא המערכה — אלא גם בהשפעתן על מידת היותנו כוח מרתיע, העשוי אף למנוע או לדחות את בואה. חשוב לא לשכוח שהשגת חופש פעולה הוא לא רק הכרח "אוירי", אלא הכרח כלל-זרועי. כי חופש הפעולה הוא תנאי להשגת הכרעה — ולעולם אינו תחליף לה.

הגישה העוקפת במלחמת העצמאות

(המשך מעמ' 112)

הופעלה, בערך, חטיבה אחת) — אין די במענה זה. האמת היא, שהצלחתנו בישומה של השיטה-העקיפה במלחמת-השחרור היתה חלקית — אם כי הושגו על-ידיה תוצאות גדולות. במקרים אחדים היינו ממש אִמְנִים במלאכה השנונה של יצירת תנאים. נראה, כי שניים הם הגורמים אשר פעם אחר פעם — בין שהיה זה במבצע "דני", או ב"יואב", או ב"חירם", או אף ב"חורב" — מנעו מאתנו את הפקת מלוא ההשג המיוחל. נסיון-המלחמה אישר את אשר ניתן היה למצוא גם בהלכה הצבאית: בשביל למחות אויב שכותר — יש לרוב צורך ביתרון-כוח גדול באותו מקום: או במספר (בתנאי-חימוש שווים בערך), או בחימוש. אם אי-אפשר ליצור יתרון כזה — יש בדרך-כלל צורך בזמן מספיק, בשביל שתהיה לעובדת-הניתוק השהות לבוא לביטויה המלא והמוחשי. מסיבותיה של מלחמת-השחרור מנעו מאתנו לרוב שתי אפשרויות אלו.

במסיבות אלה, ובתנאים בהם פעלנו אז — הפרשי-כוח לא גדולים ואמצעי-השמדה מוגבלים — נתגלתה הגישה-העקיפה ה"טהורה", כאשר ננקטה באופן נכון, כמכשיר ראשון-במעלה להשתלטות על שטחים. היא ערערה לא-פעם את שיווי-משקלם של מערכי האויב. היא, בפני-עצמה, לא הספיקה בדרך-כלל להשמדת כוחותיו. השגת תכלית זו שמורה, כנראה, לצירופיהם השונים והמשתנים של שלושה "מרכיבים": יתרון-כוח מכריע במקום הדרוש; משך-זמן הולם; איזון נכון בשילובם של יסודות גישה-ישירה, או ישירה-למחצה, במסגרתו של מבצע עקיף-גישה.

אכן, לאחר כל הגדרות והסתייגויות אלה — המבצעים עקיפים הגישה הם שנתנו את ההשתלטות על איזור חיוני במרחב הארץ, הביאו לשחרור הגליל, הנחילו לנו את מרחב-הדרום. בגבולות אלה — "הלך לנו לא רע".